

VI ÄR LEDANDE PÅ DISTRIBUTION OCH AVANCERAD SERVICE INOM STENINDUSTRIN

Med över 30 års erfarenhet inom stenindustrin har vi utvecklat en hög förädlings- och servicebehov i varje land.

Vi visar ditt skapande ett utval av produkter, kompletterande produkter, skötselutrustning inom arbetsmiljö och hygien, men mest av allt, genom att skapa ett utbud i varje land för att försäkra framtiden inom denna yrkeskategori, vilken vi älskar och respekterar sedan den dagen vi grundades.

- CENTER
- SHOWROOM
- DAGLIGA LEVERANSER
- KOMPLETTERANDE PRODUKTER

Att utvecklas med er

Cosentino Scandinavia (Göteborg) / +46 31 787 89 80 / +46 31 787 89 89 / gothenburg@cosentino.com
info@cosentino.com / www.cosentino.com / www.scalea.es / www.sensabycosentino.com

Restaurerad barock

Pingstsöndagen 2011 hölls en festgudstjänst i Kalmar domkyrka efter en omfattande restaurering som startade med en arkitekt-tävling 2004. Domkyrkans arkitektur är visionär och uttrycker en enastående tro på det nya Kalmar som grundades på Kvarnholmen under stormaktstiden vid mitten av 1600-talet. Denna tro på framtiden avspeglas också i den nu avslutade restaureringen av domkyrkan. Församlingen har, med stöd av domkyrkestyrelsen, gjort en massiv insats för att iståndsätta byggnaden och kyrkorummet, vårda föremålen, förnya, utveckla och förädla inredningen men också ta tillvara och säkerställa allt det stenmaterial som återfinns i denna enastående barockbyggnad. Detta är den största enskilda kyrkorestaureringen i Sverige sedan 1990-talets återuppbyggnad av Katarina kyrka i Stockholm, i sin arkitektur en »systerkyrka« till Kalmar domkyrka.

TEXT Kerstin Barup och Mats Edström, professorer, arkitekter
FOTO Åke E:son Lindman

Tv Vårt tävlingsförslag till kyrkorum med centralaltarpåsar och öppnande igen av fönstren i absiden 2005.
Th Förslag till centralaltarpåsar och öppnande av fönstren i korsarmarna
Akvarell Mats Edström

I den här artikeln berättar vi om restaureringen av det invändiga stenarbetet. I en tidigare artikel (Barup, K. »Kalmar domkyrka. Stenrestaurering på hög höjd«, STEN, 1,2007.) återfinns en beskrivning av den utvändiga restaureringen som omfattade bl. a. iståndsättning av de 12 "eldsurnorna" och 12 "eldskandelabrar" på taket och som nu har återfått sina förgyllda eldslågor i 24 karat bladguld. Det omfattande undersökningsmaterialet från restaureringen har legat till grund för en ny vällustrerad bok om restaureringen "Kalmar domkyrka i nytt ljus" på Arkitektur förlag, ISBN 978 91 86050 79 5.

Även om slutresultatet inte till alla delar motsvarar vårt radikala tävlingsförslag med ett öppet centralrum i kyrkans mitt, har byggnaden nu genomgått sin största omdaning på mer än hundra år. Genom många insatser vid den exteriöra och interiöra restaureringen, har vi velat bevara och utveckla byggnadens kvaliteter på ett sätt som säkerställer att Kalmar domkyrka fortsätter att vara den bäst bevarade domkyrkan i landet.

Stormaktstidens katedral

Kalmar domkyrka speglar stormaktstidens glansperiod i Sverige. Den är belägen vid Stortorgetets norra sida i stadens centrum där den omges av torgplatsen och gator med byggnader i en till tre våningar. Torget är ett hålrum i det strikta rutnät som lades ut på Kvarnholmen under 1640-talet, och som skyddades av ett försvarsverk med murar, stadsportar och bastioner, bevarat än i dag. Hit flyttades befolkningen från

det gamla Kalmar som under medeltiden utvecklats på fastlandet väster om Kalmar slott.

En av norra Europas främsta barockkyrkor

Kalmar domkyrka är en av norra Europas förnämsta barockkyrkor. Genom sin arkitektur intar den platsen vid Stortorget med självklar dominans över all omgivande bebyggelse. Domkyrkans arkitektur är ett nordiskt gensvar på de rika och flödande barockformer som skapades på kontinenten. Renässansens återhållna ordning med fasader indelade med pilastrar och lätta listverk utvecklades med kolonner och skulpturala former. Ordningen förstärktes med känsla och sinnlighet. I Sverige fick barockarkitekturen en stramare och mer fast karaktär, byggd på de klassiska förebildernas mått, proportioner och formspråk. För domkyrkans arkitektur tog arkitekten Nicodemus Tessin med sig ett tema som han senare arbetade vidare med och gjorde en självständig tolkning av. Tung mäktighet och vilande monumentalitet präglar utformningen med ett renodlat, sakligt, sparsmakat språk med arkitektoniska kvaliteter i uppdelningen av byggnadsvolumerna och i fasadernas harmoniska proportionering.

”Utformningen skapar en skala som gör människan liten i mötet med Gud och bidrar till en känsla av andakt.”

Kalmar domkyrka ritades av arkitekten Nikodemus Tessin d. ä. (1615– 1681). Redan under 1640-talet gavs han uppdrag att

medverka i utformningen av den nya befästningsstaden Kalmar på Kvarnholmen och sedan även att utforma stadens kyrka. I mer än tre århundraden har Kalmar domkyrka tjänat som hemvist för stadsförsamlingen. Den har förändrats i detaljer men behållit sin arkitektur på ett sätt som få andra kyrkor från barocken. Trots fortlöpande ambitioner till förändring och modernisering har kraften och fastheten i arkitekturen visat sig hållbar. Förändringarna har berört byggnadens användning, dess fasta och lösa inredning, fönster och ljussättning m.m. men de har på ett påtagligt sätt absorberats av barockarkitekturens konstruktion och rumslighet.

Interiörens arkitektur

Interiören framstår som en envåningsbyggnad med pilastrar i jonisk kolossalordning. Utformningen skapar en skala som gör människan liten i mötet med Gud och bidrar till en känsla av andakt. Överlagringen av de släta pilastrarna förstärker varje riktningssändring i den för övrigt odekorerade kyrkan. Epitafier och begravningsvapen hänger som lösa tavlor i rummet. Kyrkorummet domineras av de tunnvalvda taken som löper samman i ett kryssvalv i rummets mitt. Valvet är 23 meter högt och bärs visuellt av kolossalpilastrarna och deras kraftiga entablement. Listverket, med ett skarpt format tandsnitt, löper längs hela taklinjen och skapar tillsammans med de vitkalkade tak- och väggytorna och de stora fönstren en enhetlighet, vilket definierar rummets ►

Gångarnas gravstenar i lågrellief frilades sedan den gamla mattan med underlag av asfaltmassa rensades bort.

”En huvudfråga var även att åter öppna de åtta fönster som murats igen för att återskapa det ljus och den spröda transparens kyrkans ursprungliga arkitektur ägt.”

PROJEKT

Kalmar Domkyrka

BYGGHERRE

Kalmar kyrkliga samfällighet

ARKITEKT

Kerstin Barup och Mats Edström

BYGGENTREPRENÖR

Bröderna Bergström Byggnads AB

STENLEVERANTÖR

Naturstenskompaniet AB

www.naturstenskompaniet.se

STENENTREPRENÖR

Ölands Stenmontage

klarhet och sammanhållna karaktär.

Altaruppsättning, predikstol, orgel- och sidoläktare är inställda som möbler i rummet. De är bemålade, marmorerade och förgyllda. Mot väster ligger vapenhuset. Orgelfasaden har en läktare som spänner ut i en halvcirkel och bärs upp av marmorerade träkolonner med förgyllda korintiska kapitäl. Slutna bänkkvarter täcker stora delar av de kalkstenslagda golvytorna av Ölandssten med inslag av gravhällar längs ytterväggarnas gångtytor. Kolossalpilasterna är för det mesta parställda men anhopas i koret, detta förstärker korets betydelse. Gördelbågarna i kor och absidtak förkroppsligar arkitekturens bärande uttryck. De senare inbyggda läktarna i de södra och norra skeppen har bidragit till att rummets öst-västliga längdverkan förstärks. Vid 1910–1914 års restaurering sattes fyra gavelfönster igen i norra och södra sidan vilket reducerade Tessins avsikt att ge ljus till centralrummet. Det förstärkte ytterligare rummets öst-västliga längdverkan. Även fyra fönster som flankerade altaruppsättningen sattes igen. I den nu avslutade restaureringen har alla dessa åtta fönster återupptagits vilket bidrar till rummets ljushet och transparens.

Byggandet

Sedan Nikodemus Tessin återvänt från sin studieresa till Frankrike och Italien började han arbeta för kung Karl X Gustav med utformningen av Borgholms slott. Det var då han utvecklade skisserna till Kalmar domkyrka. Flera olika idéer om ett centralrum bearbetades i en utdragen process som resulterade i en långskeppshybrid med stark monumentalitet och stram enhetlighet. Den antogs, publicerades och användes som underlag för bygget. Platsen

stakades ut och grundläggningen påbörjades omkring midsommar år 1660. Under de följande fyra decennierna drevs bygget med växlande aktivitet på en grund av kliven granit med fogavjämning i ölandssten samt väggar och valv av samma kalksten med inslag av tegel i väggöppningar. Under perioden fram till 1703 genomfördes arbeten med valv, takstolar och torn. Byggnadsmaterial som sten och kalk kom från Öland och Gotland, timmer och trä från Småland. Järn hämtades från Stockholm och användes för taktäckningen. Taket målades med oljefärg pigmenterad med kimrök. Utvändiga stendekorationer av gotländsk sandsten grundades med tran och målades liksom kalkstenen med ljusgrå oljefärg samt förgylldes (eldslågorna).

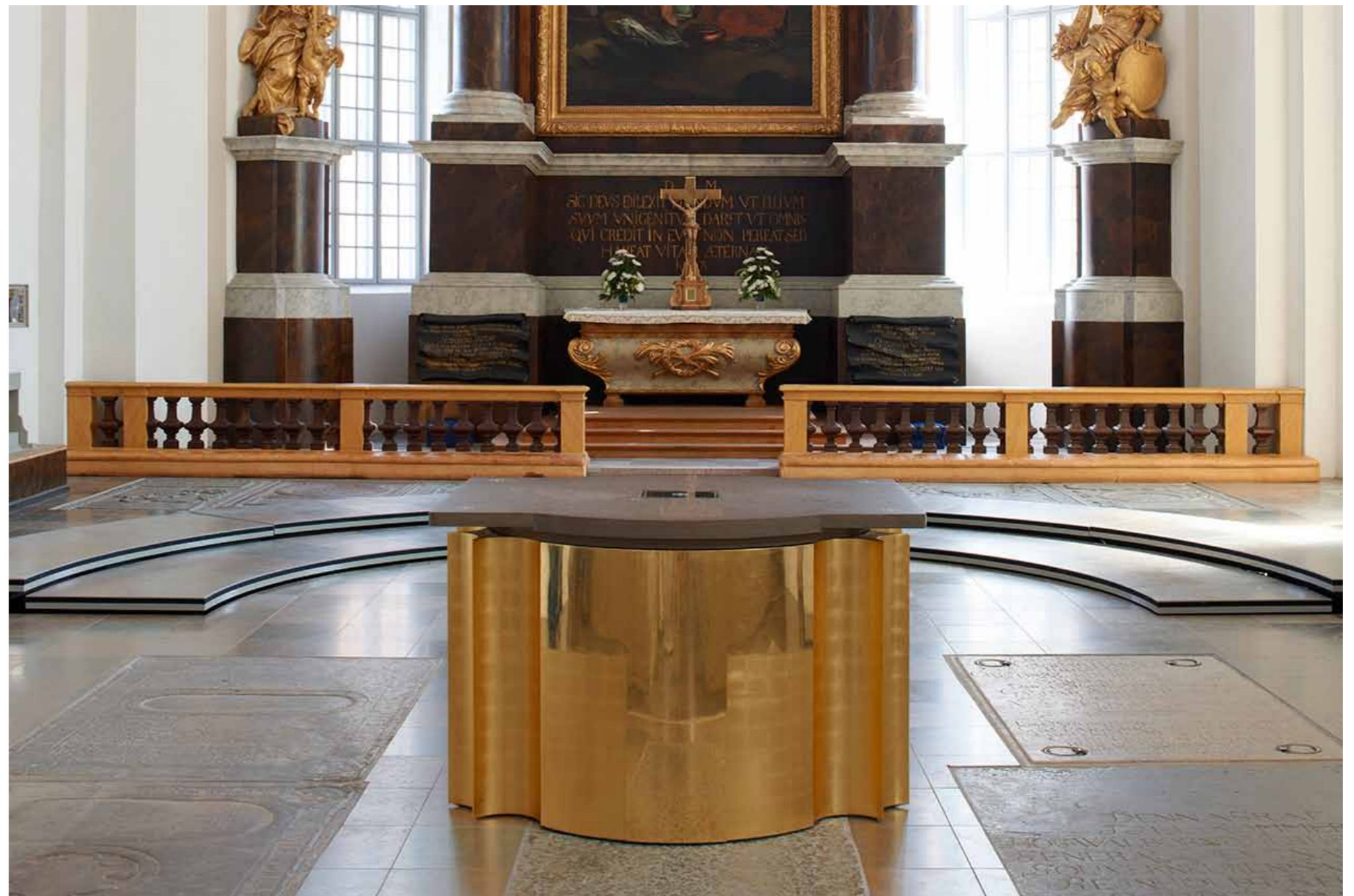
År 1703 avslutades arbetet interiört med stensättning av golvet och byggande av en läktare i norra korsarmen. Vid golvläggningen krävdes en nivåhöjning med nio decimeter för att nå upp till den av Tessin d. ä. avsedda nivån. Den lägre golvnivån grävdes fram i samband med restaureringen och kan nu ses genom ett "golvglas" i vapenhuset.

Restaureringen

Utgångspunkten för vårt tävlingsförslag var att återupprätta och förstärka kyrkan som centralrum. Genom en mer flexibel möblering och en friläggning av de fasta bänkkvarteren i kyrkorummets mitt skulle en ny altarplats kunna etableras i kyrkans centrum. Här föreslog vi ett upphöjt centralaltare med cirkulär stölmöblering, körplats och musikinstrument som alternativ till en mera konventionell långhusmöble- ▶

Det nya utvidgade koret med nytt centralaltare och reglerbara gradänger med beläggning av ölandssten.

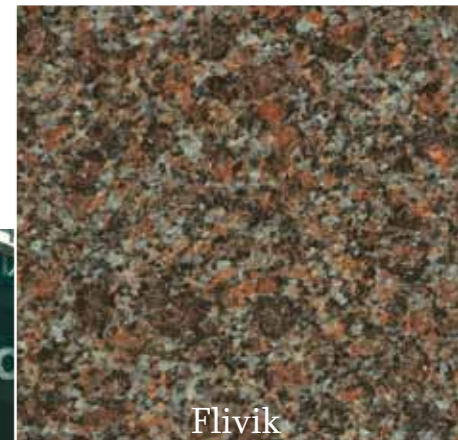
”Kalmar domkyrka är en av norra Europas förnämsta barockkyrkor. Genom sin arkitektur intar den platsen vid Stortorget med självklar dominans över all omgivande bebyggelse. Domkyrkans arkitektur är ett nordiskt gensvar på de rika och flödande barockformer som skapades på kontinenten.”

Svensk kvalitetsgranit

Allt i ett - från stenbrott till färdig produkt

Atrium/Allerhuset, Havneholmen Köpenhamn
Trappor/hällar, Flivikgranit

Flivik

Centralaltaret med sidor av matt och blankpolerat 24 karat bladguld har en bordsskiva av brunröd ölandssten.

ring eller en tätare konsertmöblering. En huvudfråga var även att åter öppna de åtta fönster som murats igen för att återskapa det ljus och den spröda transparens kyrkans ursprungliga arkitektur ägt. Vårt förslag var ett aktivt inlägg i diskussionen om centralrummet. Restaureringsförslaget nya centralaltare i rummets mitt, och återöppnandet av igenstängda fönster i de södra och norra gavlarna, syftade till att stärka rummets centralform och återvända till idén om centralkyrkans rumsfunktion och rumsupplevelse. Det skulle frigöra rummet från den låsta funktionsuppdelning som de slutna bänkkvarteren ger. Dessa bidrar till en föräldrad rumsuppfattning som inte stödjer moderna gudstjänstformer.

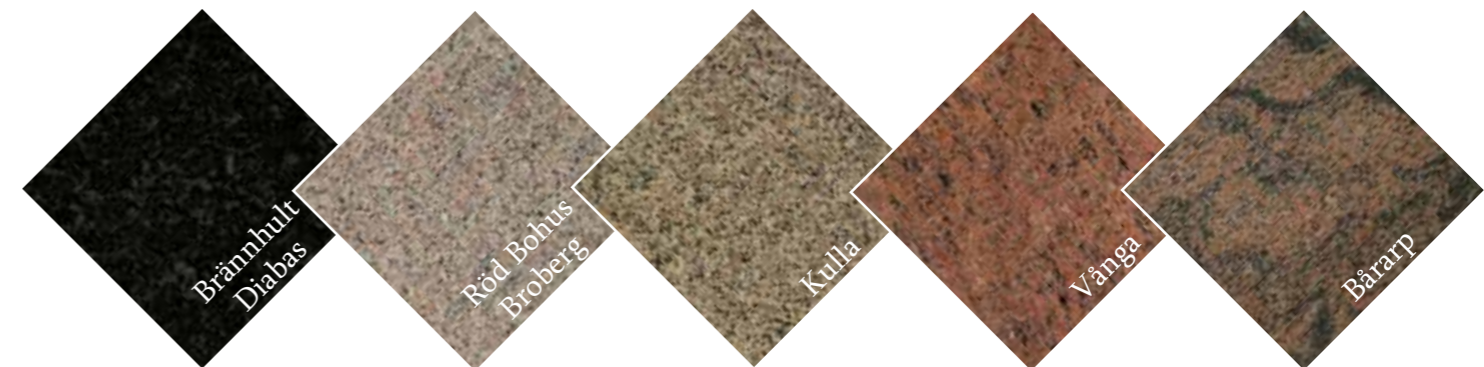
Även om det radikala restaureringsförslaget inte kunnat genomföras av församlingen efter länsstyrelsens invändningar har flexibilitet kunnat uppnås genom en stor vidgning av koret mot väster. Ett nytt golv har ersatt de många ojämna gravstenar som flyttades in i koret vid restaureringen för hundra år sedan. Det har resulterat i en altarplats med ett centralaltare i blankt och matt bladguld, en ambo och en ny dopfont. Den främsta utmaningen var att etablera elektriskt höj- och sänkbara gradänger för kören m. fl. bakom centralaltarplat-

sen. En radarskanning av koret visade ett antal gravkammare under koret varav en grävdes ut helt medan övriga gravkammarens lägen fastställdes genom att överliggande sand grävdes bort för att säkerställa fasta fundament för gradängerna. Det nya stora koret har fått nya kalkstensplattor i finslipad och patinerad ölandssten som samspekar med inslag av äldre sten och äldre gravstenar som saknar högrelief och som är gångvänliga. Vid den södra sidan utformade vi en svagt sluttande ramp med markörer i lågerhuggen yta.

Restaureringen har omfattat hela byggnadens exteriör och interiör. Tornen har fått ett effektivare utnyttjande med ny skrudkammare, kontor och personalutrymmen. Den norra läktaren har åter gjorts tillgänglig genom en alternativ utrymningsväg. Ett nytt samtalsrum och ett mötesrum har etablerats i västpartiet. Detta bidrar till att domkyrkan garanteras ett nytt aktivt liv och ändamålsenlig skötsel i framtiden. Ny teknik omfattar ny belysning, ljudanläggning, sprinkler, värme- ventilations- och larmanläggning. ■■

I kyrkorummets västparti har ett "kyrktorg" frilagts med komplettering av finslipad ölandssten.

Emmaboda Granit

Vi bryter våra graniter i egna brott i södra Sverige. Block, halvfabrikat och färdiga produkter exporteras över hela världen.

Box 77, SE-361 22 Emmaboda
Tel +46 (0)471 - 488 00, Fax +46 (0)471 - 488 09
www.emmabodagranit.se • info@emmabodagranit.se